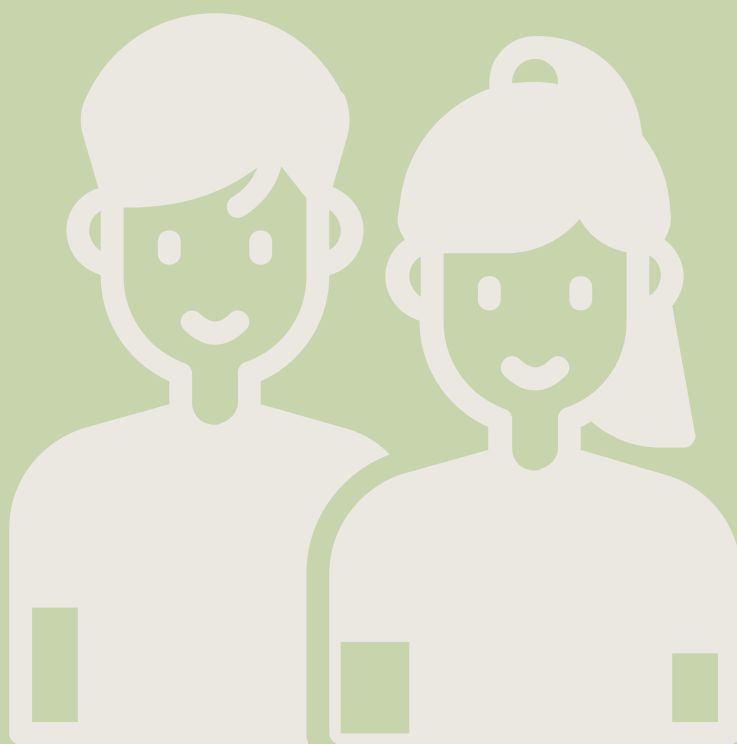

Språk 6-16

Manual til screeningtest

Ernst Ottem og Jørgen Frost
2010
3.opplag 2015

Utgitt av: © Statped

ISBN: 978-82-92725-18-4

Språk 6-16

Screeningtest, Manual III

Ernst Ottem og Jørgen Frost

Innholdsfortegnelse

Del 1: Generelle egenskaper	6
Del 2: Administrering av testene.....	7
Test 1: Setningsminne.....	8
Test 2: Ordspenn.....	10
Test 3: Motsetninger.....	12
Test 4: Ordkunnskap.....	14
Test 5 - 6: Fonologisk bevissthet	15
Test 7 - 9: Grammatikk.....	17
Test 10: Ordavkoding.....	20
Test 11 - 12: Lesehastighet.....	22
Del 3: Testutvikling og teknisk informasjon.....	23
Del 4: Dynamisk bruk av testen.....	29
Screening: Minne.....	33
Screening: Begreper	34
Supplerende: Fonologisk bevissthet.....	35
Supplerende: Grammatikk.....	36
Supplerende: Lesing.....	37
Referanser.....	38
Appendiks 1 Normtabeller.....	39
Appendiks 2: Eksempel på utfylling av skåringsark.....	43

Del 1: Generelle egenskaper

Språk 6-16 (Ottem & Frost, 2005) er en screeningtest for språkvansker hos barn og ungdom i aldersgruppen 6 til 16 år. Etter at testen ble publisert i 2005 har stadig flere fagfolk tatt testen i bruk, og det er et behov for en oppdatert manual. I 2007 ble testen gitt nye og mer fingraderte normer. En test krever imidlertid stadig nye oppdateringer etter hvert som erfaringene med testen øker. Denne manualen er den 3. versjonen av Språk 6-16. En screeningtest skal være kort og enkel å gjennomføre. Den obligatoriske delen av testen er derfor kortet ned fra 54 items i tidligere versjoner til 42 items i denne versjonen. Ingen nye items er lagt til. Den viktigste endringen er knyttet til kartlegging av barns begrepsforståelse. I denne og tidligere versjoner kartlegger en barns begrepsforståelse ved hjelp av de to deltestene Motsetninger og Ordforklaringer. Hovedvekten av kartleggingen av barns begrepsforståelse dekkes nå av deltesten Motsetninger. Det er flere grunner til dette. Analyser av data viser at deltesten Motsetninger er en meget reliabel test (Alfa=.90), mens Ordforklaringer er mindre reliabel (Alfa=.67). I tillegg opplevde mange brukere at deltesten Ordforklaringer var vanskelig å skåre. Dessuten inneholdt Ordforklaringer enkelte items som skapte et unødig overlapp til andre tester. Antall items på deltesten Ordforklaringer er nå redusert til et minimum, og deltesten Motsetninger spiller derfor en viktigere rolle i kartleggingen av barns begrepsforståelse enn tidligere. Deltesten Motsetninger stiller krav til metaspråklige ferdigheter og representerer derfor et viktig innslag i et lærings- og utviklingsperspektiv. I denne versjonen av testen har vi også lagt vekt på å unngå unødige kompliserte items. Dette har ført til enkelte endringer i deltestene Setningminne og Fonologisk Bevissthet. I normering av testen er disse endringene tatt hensyn til. Denne manualen inneholder også et forslag til en ny bruk av en av leseprøvene (Delprøve 10).

Screening

Screening er det første nivået i en utredningsprosess. Testen tar sikte på å besvare generelle spørsmål som: "Er elevens språklige ferdigheter adekvate for hans/hennes alder, eller bør han/hun henvises videre for en fullstendig kartlegging av språkvanskene?". Det er viktig å merke seg at resultatene fra Språk 6-16, eller en hvilken som helst test, må sees i sammenheng med andre opplysninger om eleven for å kunne ta en avgjørelse om videre henvisning eller videre testing. Denne informasjonen bør inneholde opplysninger om symptomer på språkvansker, om sosial utvikling og om skolegang. Likeså bør en utnytte observasjon av adferd og motivasjon under testingen, kunnskap om spesielle evner, resultater fra formell og uformell testing og informasjon fra foreldre, lærere og andre faggrupper. Språk 6-16 egner seg ikke som eneste redskap for å stille en diagnose. På grunn av testens begrensede omfang kan man ikke trekke nøyaktige konklusjoner om en elevs språklige styrke eller svakhet. Språk 6-16 kan, og bør, brukes som en indikasjon på hvorvidt eleven trenger videre utredning. Språk 6-16 kan gi nyttig informasjon til en rekke personer som har ansvar for elever som trenger spesiell hjelp, inkludert logopeder, psykologer, spesiallærere, lærere og andre faggrupper. Som administrator av testen bør man ha erfaring med å gjennomføre standardiserte tester. Dette innebærer å forstå hensikten med testen og være kjent med bruken av testresultater. Instruksjonene for administrering og skåring bør studeres og praktiseres grundig før en tester elever med eventuelle vansker. Lærere bør benytte testen i samråd med spesialpedagoger eller tilsatte i PP-tjenesten.

Den teoretiske bakgrunnen for testen

Testen tar utgangspunkt i en teori om språklig utvikling som betoner at det er en sammenheng mellom språklig korttidsminne og evnen til å danne språklige begreper (Baddeley, Gathercole & Papagno, 1998; Gathercole & Baddeley, 1990). I Språk 6 - 16 undersøker en det språklige korttidsminnet med deltesten Ordspenn. Utviklingen av språklige begreper undersøkes ved de to deltestene Motsetninger og Ordkunnskap. I tillegg benytter en deltesten Setningsminne som antas å være et mål på både språklig minne og begrepsutvikling. Disse fire deltestene danner grunnlaget for beregning av screeningskåren. Siden Språk 6-16 måler språklige ferdigheter over et vidt aldersspekter, har vi også inkludert andre tester som gir betydelig informasjon om språkvansker og språkrelaterte lesevansker, innen et begrenset aldersspekter. Vi har referert til disse testene som supplerende tester.

Del 2: Administrering av testene

Testene i Språk 6-16

Språk 6-16 har tre obligatoriske deltester. To av de obligatoriske deltestene (Ordspenn og Setningsminne) undersøker ulike aspekter av verbalt korttidsminne. Ordspenn regnes som en god test på fonologisk korttidsminne og Setningsminne regnes som en god test på evnen til å organisere og fastholde informasjon i setninger. Fonologisk korttidsminne dreier seg om evnen til å fastholde lydstrukturene i ord. Den tredje obligatoriske testen, Begreper, undersøker barns kunnskap om ordenes betydning, dvs. det semantiske aspektet ved språket. Til sammen representerer disse tre deltestene de obligatoriske delprøvene i Språk 6-16 og danner grunnlaget for beregningen av en total sumskåre. Disse testene er normert for barn i aldersgruppen 6 til 16 år.

Språk 6-16 har også supplerende deltester innen områdene grammatikk, fonologisk bevissthet og lesing. Deltesten Grammatikk undersøker barns kunnskap om bøyningsmønstrene i ord og passer best for barn i aldersgruppen 6 til 10 år og 11 måneder. Deltesten Fonologisk bevissthet undersøker barns evne til å oppdage små segmenter i språket, for eksempel stavelser og fonemer. Denne deltesten passer også godt for barn i aldersgruppen 6 til 10 år og 11 måneder. To av de andre supplerende deltestene handler om lesing. Den ene deltesten (Ordkjeder) er en ny tilpasning av Delprøve 10 og måler barns nøyaktighet i segmenteringen av ordkjeder. Den andre deltesten måler hastighet ved enkeltordslesing.

Test 1: Setningsminne

Hva går testen ut på?

Testeren leser opp en setning i vanlig taletempo og barnet skal gjenta setningen.

Forsøk

Testen starter med ett eller flere forsøk. Hensikten med dette er å sikre at barnet har forstått oppgaven.

Testoppgavene

Testen starter med korte setninger og ender med lange setninger.

Hvordan skåres testen?

For at barnet skal få en riktig skåre (1) for hver testoppgave, må hvert ord i setningen gjengis og i riktig rekkefølge.

Det er tre grunner til at svaret kan være feil:

1. Barnet legger til et ord som ikke er med i den opprinnelige setningen.

For eksempel:

Først tapte vi, så vant vi Først tapte vi, og så vant vi
Det blir lagt til en konjunksjon(og)

2. Barnet gjengir ikke ordene i riktig rekkefølge.

For eksempel:

Han sprang ut igjen "Han sprang igjen ut".
Rekkefølgen på "ut" og "igjen" er byttet om.

3. Barnet utelater et ord som var med i den opprinnelige setningen.

For eksempel:

Han sprang ut igjen "Han sprang ut"
Ordet "igjen" er utelatt.

Er gjentakelse lov?

Dersom barnet ber testeren om å gjenta en setning, kan en godt gjøre dette, men oppgaven skåres som feil (0).

Når skal en avslutte testingen?

Dersom barnet gjør tre feil etter hverandre (tre 0-skårer på rad), skal en avbryte testingen med denne delprøven. Skåren er summen av antall oppgaver mestret før testingen avbrytes.

Hvilke aldersgrupper er testen normert for?

Testen er normert for barn fra 6 år og 0 måneder og til 15 år og 11 måneder.

1. SETNINGSMINNE

Avbryt etter tre ufullstendige setninger på rad. Ingen gjentakelser.

Instruksjon: Nå skal jeg lese noen setninger høyt for deg. Du må høre godt etter og gjenta akkurat det jeg sier.

Skåring: Notér 1 dersom setningen er helt riktig gjengitt, 0 dersom det er 1 eller flere feil.

Prøveoppgave: Kari har en grønn ball.

1. Han sprang ut igjen.

2. Først tapte vi, så vant vi.

3. På skolen leker vi med bokstaver.

4. Jenta sparket fotballen over hustaket.

5. Mor og far reiste ut på tur i en liten kano.

6. Pærene i hagen min er bedre enn dem i butikken.

7. Line hadde en fin kjole på seg, fordi hun skulle være med mor.

8. Vi vet at noen barn slutter å gråte når vi gir dem noe å spise.

9. Hun er så flink til å spille gitar at hun kan bli med i et rockeband.

10. Før elevene på videregående fikk gå ut, måtte de levere inn besvarelsene på matteprøvene.

11. Gutten som skulka treninga, fikk ikke lov til å spille på laget før det var gått en uke.

12. Dersom treneren hadde latt oss slutte treninga tidligere, ville vi ha vært hjemme for lenge siden.

13. Da skoledagen var slutt, bestemte elevene seg for å sykle en tur før de dro hjem.

Sum

Test 2: Ordspenn

Hva går testen ut på?

Testerens leser opp ordene leses med en hastighet på ca. ett ord pr. sekund. Skriv ned det barnet sier i samme rekkefølge som barnet sier det.

Forsøk

Testen starter med ett eller flere forsøk. Hensikten med dette er å sikre at barnet har forstått oppgaven.

Testoppgavene

Testen starter med serier på tre ord og ender med serier på fem ord.

Hvordan skåres testen?

For at barnet skal få en riktig skåre (1) for hver testoppgave, må hvert ord gjengis i riktig rekkefølge.

Det er tre grunner til at svaret kan være feil:

1. Barnet gjengir et ord som ikke er med i den opprinnelige sekvensen.

For eksempel:

dusk smekk ball mygg "gutt smekk ball mygg".
Ordet "gutt" ble gjengitt i stedet for "dusk".

2. Barnet gjengir ikke ordene i riktig rekkefølge.

For eksempel:

dusk, smekk, ball, mygg "smekk, dusk, ball, mygg".
Ordet "smekk" og ordet "dusk" har byttet plass.

3. Barnet utelater et ord som var med i den opprinnelige sekvensen.

For eksempel:

Dusk, smekk, ball, mygg "dusk, ball, mygg".
Ordet "smekk" er utelatt.

Kan en gjenta ordseriene?

Dersom barnet ber testerens om å gjenta en serie, kan en godt gjøre dette, men oppgaven skåres som feil (0). Dersom barnet har store uttalevansker, og en er i tvil om riktigheten av resultatet, bør en gå videre med andre tester på verbalt korttidsminne som for eksempel Tallhukommelse på WISC-III.

Når skal en avslutte testingen?

Dersom barnet gjør tre feil etter hverandre (tre 0-skårer på rad), skal en avbryte testingen med denne delprøven. Skåren er summen av antall oppgaver mestret før testingen avbrytes.

Hvilke aldersgrupper er testen normert for?

Testen er normert for barn fra 6 år og 0 måneder og til 15 år og 11 måneder.

2. ORDSPENN

Avbryt etter tre nullskårer på rad. Ingen gjentakelser.

Instruksjon: Nå skal jeg si noen ord etter hverandre og du skal si de samme ordene i samme rekkefølge.

Ordene leses med en hastighet på ca. ett ord pr. sekund. Skriv ned det barnet sier i samme rekkefølge som barnet sier det.

Skåring: Notér 1 dersom alle ord er i riktig rekkefølge, 0 dersom ett eller flere av ordene er utelatt, innskutt (nytt ord) eller i feil rekkefølge

Prøveoppgave: Tann – Sekk – Lokk

Tre ord

1. Sønn – Tull – Klegg

2. Sild – Mild – Vill

3. Rusk – Hegg – Fikk

4. Ball – Kall – Fall

Fire ord

5. Sann – Rygg – Kokk – Mutt

6. Tinn – Vind – Finn – Kinn

7. Grønn – Kan – Kutt – Vind

8. Tann – Kan – Sann – Land

Fem ord

9. Brekk – Lett – Kull – Rygg – Tann

10. Drønn – Gutt – Flekk – Takk – Dregg

11. Hegg – Legg – Vegg – Dregg – Klegg

12. Butt – Kutt – Mutt – Putt – Gutt

Sum

Test 3: Motsetninger

Hva går testen ut på?

Deltesten Motsetninger består av motsatte ordpar: for eksempel “pen: stygg”, “vått: tørt”. Det ene ordet i paret kan bestemmes ut i fra spørsmålet: *Hva er det motsatte av X?* Testeren leser opp det ene ordet i paret og barnet svarer med det andre ordet i paret.

Forsøk

Testen starter med ett eller flere forsøk. Hensikten med dette er å sikre at barnet har forstått oppgaven.

Testoppgavene

Testen starter med presentasjon av meningsfylte setninger der det ene ordet i paret mangler og barnet skal fylle inn det manglende ordet. Testen fortsetter med presentasjon av spørsmålet: *Hva er det motsatte av X?*

Hvordan skåres testen?

For at barnet skal få en riktig skåre (1) må svaret inneholde et godt antonym. Eksempler på godkjente svar finnes på testarket.

Kan en gjenta spørsmålene?

Dersom barnet ber testeren om å gjenta spørsmålet, kan en godt gjøre dette. Dersom svaret er riktig får barnet skåre 1.

Når skal en avslutte testingen?

Dersom barnet gjør tre feil etter hverandre (tre 0-skårer på rad), skal en avbryte testingen med denne delprøven. Skåren er summen av antall oppgaver mestret før testingen avbrytes.

Hvilke aldersgrupper er testen normert for?

Testen er normert for barn fra 6 år og 0 måneder og til 15 år og 11 måneder

3. MOTSETNINGER

Avbryt etter tre gale svar etter hverandre. Gjentakelser tillatt.

Instruksjon: Nå skal du finne det motsatte ordet av det jeg sier.
Skåring: Notér 1 for riktig svar, 0 for feil svar.

Prøveoppgave: Er kapteinen liten eller er han _____(Stor)?

1. Er jakken pen eller er den _____ (Stygg)?

2. Er gulvet vått eller er det _____ (Tørt)?

Hva er det motsatte av:

3. Starte (Stoppe, slutte)

4. Feig (Tapper, modig, tøff)

5. Tam (Vill)

6. Synke (Flyte, stige)

7. Krympe (Vokse)

8. Sende (Ta i mot, motta, få)

9. Stramme (Løse, slakke)

10. Finne (Miste, gjemme)

11. Tømme (Fylle)

12. Optimist (Pessimist)

13. Konkret (Abstrakt)

Test 4: Ordkunnskap

Hva går testen ut på?

Deltesten Ordkunnskap består av spørsmål der en undersøker om barnet har kjennskap til meningen av ord. Testen består av spørsmål som for eksempel: "Hva er en seng"? eller "Hva betyr lojalitet"?

Forsøk

Testen starter med ett eller flere forsøk. Hensikten med dette er å sikre at barnet har forstått oppgaven.

Testoppgavene

De to første testoppgavene er enkle, mens de to siste er noe vanskeligere.

Hvordan skåres testen?

Generelt gir enhver akseptert mening av ordet 1 poeng. Alle ordboksdefinisjoner aksepteres. Det kan dreie seg om et godt synonym, en bruksmåte, en generell klassifikasjon, et hovedtrekk og flere mindre bestemte, men riktige beskrivelser av trekk som til sammen indikerer forståelse av ordet (se appendiks 3).

Kan en gjenta spørsmålene?

Dersom barnet ber testeren om å gjenta spørsmålet, kan en godt gjøre dette. Dersom svaret er riktig får barnet skåre 1.

Når skal en avslutte testingen?

På grunn av testens korthet bør en benytte alle oppgavene. Skåren er summen av antall oppgaver mestret før testingen avbrytes.

Hvilke aldersgrupper er testen normert for?

Testen er normert for barn fra 6 år og 0 måneder og til 15 år og 11 måneder.

4. ORDKUNNSKAP	
Fordi testen er kort, bør en benytte alle oppgavene. Gjentakelse tillatt.	
Instruksjon: <i>Hva er ...?</i> eller <i>Hva betyr...</i> Skåring: Notér 1 for alle betydninger av et ord som man kan finne i vanlige ordbøker. 0 dersom svaret er åpenbart galt, svært vagt eller har et fattig meningsinnhold (jf. Appendiks i manualen).	
Prøveoppgave: Hva er ei lue? (Til å ha på hodet, et hodeplagg)	
14. Hva er ei seng? (Sted å sove, møbel, madrass)	
15. Hva er en spiker? (Banke, hamre den inn i noe. Den er skarp og til å banke på)	
16. Hva er en belønning? (Finnerlønn, dusør, erstatning, vederlag, påskjønnelse, noe du får når du har gjort noe)	
17. Hva betyr lojalitet? (Trofasthet, støtte, troskap)	
Sum for deltestene 3 + 4	

Test 5 - 6: Fonologisk bevissthet

Hva går testen ut på?

Deltesten Fonologisk bevissthet er sammensatt av Rimord ("Finn det ordet som ikke rimer") og Segmentsubtraksjon ("Hva blir igjen av ordet når jeg tar bort..."?).

Forsøk

Dersom barnet har problemer med å forstå hva oppgaven går ut på, kan en lage egne øvelsesoppgaver.

Testoppgavene

Testen starter med Rimord. Testleder leser en rekke på fire ord. Tre av ordene rimer, barnet skal finne det ordet som ikke rimer. Deretter blir barnet spurt om hva som blir igjen av ordet når en tar bort deler av det. Segmentsubtraksjon starter med at barnet skal ta bort ett ord fra et sammensatt ord, fortsetter med at barnet skal ta bort en stavelse fra et ord, og ender med at barnet skal ta bort en lyd fra et ord.

Hvordan skåres testen?

Riktige svar gir 1 poeng, feil svar gir 0 poeng.

Kan en gjenta spørsmålene?

Dersom barnet ber testeren om å gjenta spørsmålet, kan en godt gjøre dette, men svaret skåres som 0 poeng.

Når skal en avslutte testingen?

Benytt alle oppgavene.

Hvilke aldersgrupper er testen normert for?

Testen er normert for barn fra 6 år og 0 måneder og til 10 år og 11 måneder.

5. RIMORD	
Benytt alle oppgavene. Ingen gjentakelser.	
Instruksjon: Finn det ordet som ikke rimer (ikke passer).	
Skåring: Notér 1 dersom barnet finner ordet, 0 dersom barnet nevner feil ord.	
Prøveoppgave: Rusk – fisk – dusk – fusk	
1. Hus – mus – dun – pus	
2. Egg – sag – vegg – legg	
3. Sopp – hopp – kopp – kott	
4. Fille – pille – dille – følge	
5. Bil – mål – mil – sil	
6. Frekk – kjekk – hekk – mett	
7. Lang – tang – land – sang	

6. SEGMENTSUBTRAKSJON

Benytt alle oppgavene. Ingen gjentakelser.

Instruksjon: *Hva blir igjen av ordet..... når du tar bort.....?*

Skåring: Notér 1 for riktig svar, 0 for feil.

Prøveoppgave: nisselue - lue

Sammensatte ord

8. togkupé - kupé

9. blyantspisser - spisser

10. blåveis - veis

11. busslomme - buss

Stavelser

12. viser - ser

13. skole - le

14. tidlig - lig

Lyder

15. måle - m

16. brekke - b

17. veske - v

18. smart - m

19. bringe - r

Sum for deltestene 5 + 6

Test 7-9: Grammatikk

Hva går testen ut på?

Testen går ut på å undersøke om barnet har kunnskap om bøyningsmønstrene i verb, substantiv og adjektiv. Den består av muntlige utfyllingsoppgaver der barnet skal føye til et ord som mangler. For eksempel, testeren leser opp setningene: "Emma bader dokka. Hva gjorde Emma? Hun....." og inviterer barnet til å komme med det manglende ordet.

Forsøk

Testen starter med ett eller flere forsøk. Hensikten med dette er å sikre at barnet har forstått oppgaven.

Testoppgavene

Testen er sammensatt av regelmessige og uregelmessige bøyningsmønstre innen kategorien verb, substantiv og adjektiv.

Hvordan skåres testen?

Riktige svar gir 1 poeng, feil svar gir 0 poeng.

Det er viktig å ta hensyn til barnets dialekt i vurderingen av oppgaven.

Kan en gjenta spørsmålene?

Dersom barnet ber testeren om å gjenta spørsmålet, kan en godt gjøre dette, men svaret skåres som 0 poeng.

Når skal en avslutte testingen?

Dersom barnet gjør tre feil etter hverandre på en delprøve, avbrytes denne delprøven og en fortsetter med neste delprøve.

Hvilke aldersgrupper er testen normert for?

Testen er normert for barn fra 6 år og 0 måneder og til 10 år og 11 måneder.

7. VERB

Dersom barnet gjør tre feil etter hverandre, avbrytes denne delprøven og en fortsetter med neste delprøve. Ingen gjentakelser

Instruksjon: Nå får du høre en setning, men det mangler ett ord. Du skal legge til det ordet som mangler.

Skåring: Notér 1 for riktig svar, 0 for feil svar.

Prøveoppgave: Mor vekker babyen. Hva gjorde mor? Hun _____ (vekket) babyen.
Hunden hopper over gjerdet. Hva gjorde hunden? Den _____ (hoppet) over gjerdet.

1. Emma bader dokka. Hva gjorde Emma? Hun _____ (badet) dokka.

2. Far kjøper en bil. Hva gjorde far? Han _____ (kjøpte) en bil.

3. Markus ringer til Kari. Hva gjorde Markus? Han _____ (ringte) til Kari.

4. Ida kjører moped. Hva gjorde Ida? Hun _____ (kjørte) moped.

5. Nora hjelper gutten. Hva gjorde Nora? Hun _____ (hjalp) gutten.

6. Tobias finner en skatt i kofferten. Hva gjorde Tobias ? Han _____ (fant) en skatt.

7. Mor stryker Maria over håret. Hva gjorde mor? Hun _____ (strøk) Maria over håret.

8. Lise drikker av koppen. Hva gjorde Lise? Hun _____ (drakk) av koppen.

9. Andreas gir en presang til jenta. Hva gjorde Andreas? Han _____ (gav) en presang til jenta.

10. Jonas står på hodet. Hva gjorde Jonas? Han _____ (sto) på hodet.

11. Henrik klyper jenta. Hva gjorde Henrik? Han _____ (kløp) jenta.

8. SUBSTANTIV

Dersom barnet gjør tre feil etter hverandre, avbrytes denne delprøven og en fortsetter med neste delprøve. Ingen gjentakelser

Instruksjon: Nå får du høre en setning, men det siste ordet mangler. Du skal legge til det siste ordet.

Skåring: Notér 1 for riktig svar, 0 for feil svar.

Prøveoppgave: Emilie har en kopp, men Sandra har mange ____ (kopper)
På rommet mitt har jeg en stol, men i klasserommet er det mange ____ (stoler)

12. Maria har ei bok, men Julie har to ____ (bøker)

13. Ingrid har vondt i én fot, men Emilie har vondt i begge ____ (føttene)

14. I går så vi én film, men i dag skal vi se mange ____ (filmer)

15. Nora har én hest, men Sander har mange ____ (hester)

16. Ingrid har ett barn, men Sara har mange ____ (barn)

17. Jonas har bare én tann, med Markus har mange ____ (tenner)

18. Julie brukte bare én hånd, men Andreas brukte to ____ (hender)

19. Magnus har bare én bror, men Henrik har mange ____ (brødre)

9. ADJEKTIV

Dersom barnet gjør tre feil etter hverandre, avbrytes denne delprøven. Ingen gjentakelser.

Instruksjon: Nå leser jeg opp en setning, og du skal legge til de ordene som mangler.

Skåring: Dersom begge ordene er riktige, notér 1. Dersom ett eller begge ordene er feil, notér 0.

Prøveoppgave: Julie er pen, men Maria er ____ (penere) og Ingrid er ____ (penest). Håkon løper fort, men Ole løper ____ (fortere) og Espen løper ____ (forrest)

20. Andreas er snill, men Martin er ____ (snillere) og Emilie er ____ (snillest)

21. Jonas er stor, men Kristian er ____ (større) og Magnus er ____ (størst)

22. Sander er tung, men Martin er ____ (tyngre) og Andreas er ____ (tyngst)

23. Martin er god, men Maria er ____ (bedre) og Emilie er ____ (best)

Sum deltestene 7 + 8 + 9

Test 10: Ordavkoding

Hva går testen ut på?

Deltest 10 er en papir-og-blyanttest der barnet blir bedt om å sette streker mellom ord som er kjedet sammen i en ordkjede(se vedlegg 1). Barnet setter streker mellom ordene så raskt som mulig (med en makstid på 45 sekunder). Denne deltesten handler nå om nøyaktighet i lesing (se Ottem & Frost, 2008).

Forsøk

Start med prøveoppgaven. Dersom barnet har problemer med å forstå hva oppgaven går ut på, kan en lage flere øvelsesoppgaver.

Testoppgavene

Testoppgavene består av 16 ordkjeder som hver er sammensatt av tre ord.

Hvordan skåres testen?

Notér 1 poeng dersom hele ordkjeden er riktig inndelt og 0 poeng dersom ordkjeden er feil inndelt.

Kan en gjenta spørsmålene?

Testoppgavene gis bare en gang.

Når skal en avslutte testingen?

Avbryt testingen etter 45 sekunder.

Hvilke aldersgrupper er testen normert for?

Testen er normert for barn fra 8 år og 0 måneder og til 15 år og 11 måneder.

10. ORDAVKODING

Administreres for barn fra åtte år og oppover.

Instruksjon: Gi vedlegg 1 til barnet. Si til barnet: *Nå skal du få lese noen lange ord. Inne i ordene er det gjemt noen små ord. Kan du prøve å finne dem? Les ordene stille inni deg. Sett strek mellom hvert ord du kan finne. Arbeid så fort du kan.*

Skåring: Stopp eleven etter 45 sekunder. Notér 1 poeng dersom ordkjeden er riktig inndelt og 0 poeng dersom den er feil inndelt.

Prøveoppgave: sagvilby

1. morheihus

2. tegåsto

3. veisolbad

4. pelsfemgutt

5. gatefarbra

6. barnhårfet

7. elvtrejente

8. bosykkelfred

9. takkpilkaffe

10. vårepletann

11. grøtgressute

12. prøvestolfly

13. sistmellomdyr

14. palmeøvejakt

15. ivrigbrorkino

16. skapfylkestopp

Sum = antall ordkjeder riktig inndelt på 45 sekunder

Test 11 - 12: Lesehastighet

Hva går testen ut på?

Barnet skal lese de samme ordkjedene høyt (se vedlegg 2) og så fort som mulig (deltest 11) og testeren måler tiden i sekunder. Deretter leser barnet lister med korte, lengre og lange ord høyt og testeren måler tiden i sekunder (deltest 12). Disse deltestene handler om å registrere lesehastighet ved lesing av ord.

Forsøk

Start med prøveoppgaven. Dersom barnet har problemer med å forstå hva oppgaven går ut på, kan en lage flere øvelsesoppgaver.

Testoppgavene

Testoppgavene består av 16 ordkjeder som hver er sammensatt av tre ord, 10 korte, 10 lengre og 10 lange ord.

Hvordan skåres testen?

Notér den samlede tiden for deltestene 11 og 12.

Kan en gjenta spørsmålene?

Testoppgavene gis bare en gang.

Når skal en avslutte testingen?

Avbryt testingen etter 3 minutter.

Hvilke aldersgrupper er testen normert for?

Testen er normert for barn fra 8 år og 0 måneder og til 15 år og 11 måneder.

11. ORDKJEDER : TID	
Administreres for barn fra åtte år og oppover.	
Instruksjon: Bruk vedlegg 2. Si til barnet: <i>Nå skal du lese ordene så riktig og fort du kan. Les ordene høyt, og pass på å si ordene riktig. Ikke rett på eleven.</i>	
Skåring: Notér tiden i sekunder for hele listen.	Tid
Lesing av ordkjeder	
12. ORDLESING : TID	
Administreres for barn fra åtte år og oppover	
Instruksjon: Bruk vedlegg 3. Si til barnet: <i>Nå skal du lese disse ordene så fort du kan.</i>	
Skåring: Ta tiden for hver gruppe av ord. Notér tiden.	
Korte ord	
Lengre ord	
Lange ord	
Samlet tid for deltestene 11 + 12	

Del 3: Testutvikling og teknisk informasjon

Etter hvert som Språk 6-16 er tatt i bruk er det mange som har ytret et ønske om en mer fingradert skala for å vurdere testresultatene. Den tidligere publiserte skalaen representerer standardavvikene i normalfordelingskurven, og er en skala som går fra 1 til 5 (Ottem & Frost, 2005). Denne skalaen ble valgt fordi Språk 6-16 opprinnelig var tenkt som en screeningtest med et cut-off point på -1.5 standardavvik under gjennomsnittet. Det har også fremkommet ønsker om å kunne sammenligne testresultatene på Språk 6-16 med andre tester, som for eksempel WISC-III, på en enkel og direkte måte. For å imøtekomme disse ønskene, og for bedre å utnytte testens potensiale, har vi laget nye skalaer. Disse skalaene har et gjennomsnitt på 10 og et standardavvik på 3 for deltester, og et gjennomsnitt på 100 og standardavvik på 15 for sumskåren. For å imøtekomme ønsket om mer fingradert skala, ble det nødvendig å øke antallet personer i normeringsmaterialet. Dette materialet ble gjennomgått med tanke på ekstreme kasus, både i forhold til de skalerte skårene og i forhold til ekstreme forskjeller mellom par av deltester. Hvert ekstremt kasus ble vurdert individuelt før det eventuelt ble tatt ut av materialet. Slike ekstreme kasus kan skyldes feiltesting eller det kan dreie seg om barn med helt spesielle problemer.

Språk 6-16 er fortsatt en screeningtest. Det vil si at testen er ment som et første steg i utredningen av eventuelle språkvansker. Resultatene må hele tiden sammenholdes med observasjoner og resultater fra andre tester. De nye skalaene vil imidlertid gjøre det enklere å sammenligne testresultatene med resultatene på andre tester, og vil derfor kunne bidra til å utvide bruksområdet for testen.

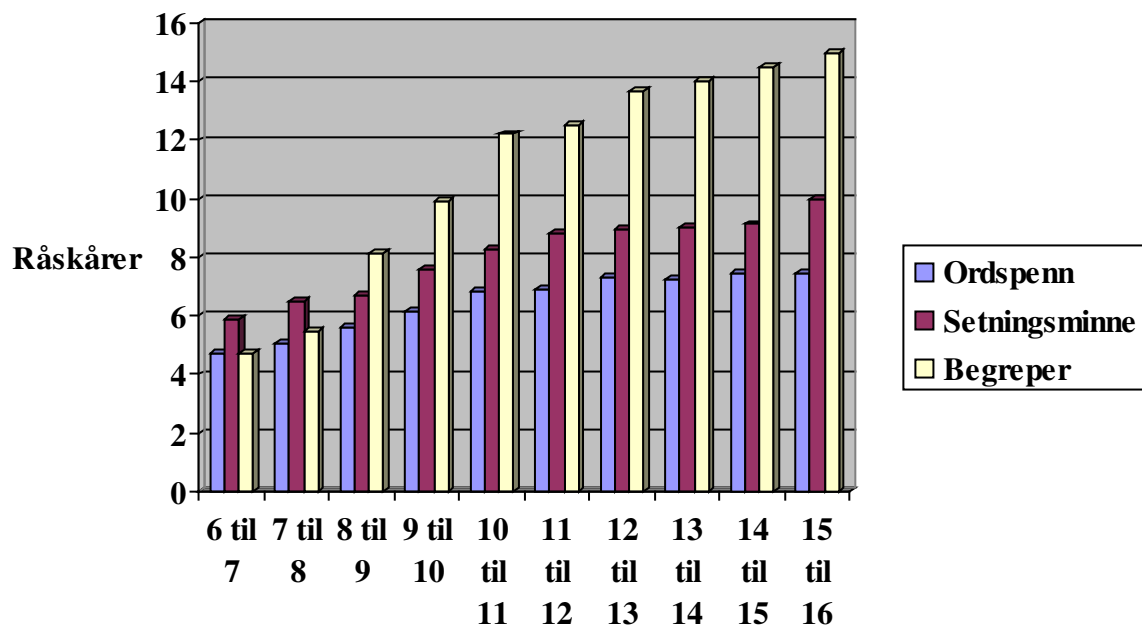
Hvordan ble testbatteriet utviklet?

Barn fra forskjellige landsdeler ble testet av erfarne fagfolk. En la vekt på å teste et tilfeldig utvalg av barn i hver klasse ved å følge klasselisten. Elever som var henvist PPT, elever med hørselshemninger, minoritetsbarn og elever med sterkt avvikende resultater ble ikke inkludert i standardiseringsmaterialet. Data fra 1214 barn fra 6 år og 0 måneder til 15 år og 11 måneder ble innsamlet. Antallet elever for hvert av de 10 alderstrinnene varierer fra 150 til 100 (Skolepsykologi, nr. 4, 2007). Setningene i deltesten Setningsminne er i hovedsak hentet fra Arbeidsprøven (Frost & Duna, 2005). Deltestene Lesehastighet og Fonologisk bevissthet kommer også fra Arbeidsprøven. Ordene i deltesten Ordspenn er tilpasset fra en liste av ord brukt i studiet av korttidsminne (Lian, Karlsen & Eriksen, 2004). Deltesten Grammatikk er tilpasset fra lignende tester benyttet av Bjerkan (2000).

Råskårene som en funksjon av alder

Figuren under viser antallet oppgaver løst som en funksjon av alder for normalbarn. Figuren viser at det er en sterk vekst i barns evne til å forstå hva ord betyr (Begreper) fra 6 til 16 år. Det er også en vekst i barns evne til å fastholde språklig informasjon fra de er 6 til de er 16 (Ordspenn og Setningsminne), men denne veksten er mer moderat. Dette har sammenheng med en naturlig begrensning i kapasiteten i korttidsminnet.

Obligatoriske tester

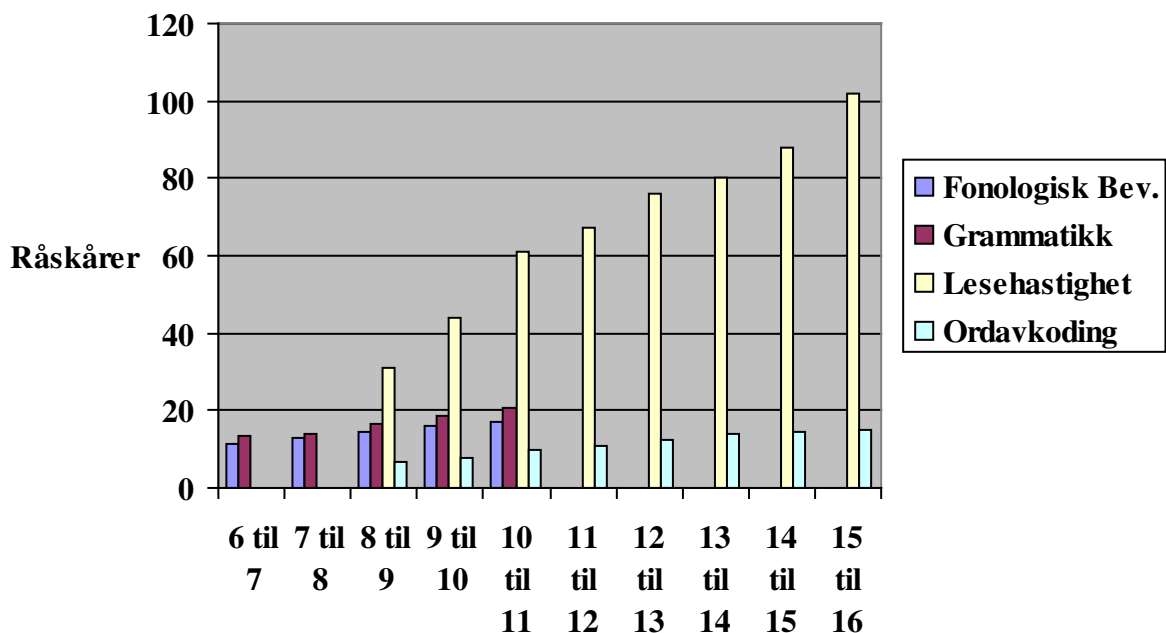

Økningen i råskårer som en funksjon av alder (obligatoriske tester)

Figuren nedenfor viser veksten i barns fonologiske bevissthet, grammatiske forståelse og lese-hastighet som en funksjon av alder. Når det gjelder fonologisk bevissthet og grammatikk er det ingen markant vekst fra 11 år og oppover. Det vil si at de fleste normalbarn løser nesten alle oppgavene. For deltesten Lesehastighet er det en nærmest lineær økning fra 8 til 9 år og oppover.

Det er vanlig å avlede normer ved å ta utgangspunkt i råskårenes gjennomsnitt og standardavvik for hver aldersgruppe. De nye normene, tilpasset versjon 3 av testen, er presentert i Appendiks 1.

Supplerende tester

Økning i råskårer som en funksjon av alder (supplerende tester).

Reliabilitet - den indre konsistensen i testen

Mål på indre konsistens ble benyttet for å beregne testens reliabilitet. Det å bruke indre konsistens som et mål på reliabilitet betyr at oppgavene som undersøkes antas å måle en underliggende dimensjon. Chronbach's Alfa ble benyttet for å beregne reliabilitetskoefisientene for deltestene Begreper, Grammatikk og Fonologisk bevissthet. For deltestene Ordspenn, Setningsminne og Lesehastighet benyttet vi en split-halfteknikk. Som helhet har screeningtesten en reliabilitet på .91 (se Tabell 1). En stor fordel med den nye normeringen er at en kan beregne såkalte sikkerhetsintervaller. Dette vil gjøre det enklere å vurdere området for barnets "sanne" skåre. Disse intervallene er direkte avhengig av testens reliabilitet.

	Normaldata 6 til 16 år
Ordspenn	.71
Setningsminne	.75
Begreper	.89
Grammatikk	.87
Fonologisk bevissthet	.84
Ordavkoding	.90
Lesehastighet	.92
Screeningskåren	.91

Tabell 1: Reliabilitetskoefisienter for deltester og sumskåre

Hva er barnets "sanne" skåre?

Dersom en test er helt perfekt, vil et barn få den samme skåren dersom testen ble gjentatt flere ganger. Slik er det ikke med noen tester av barns ferdigheter. Her må en anta at resultatene vil variere dersom barnet ble testet flere ganger. Fordi ingen tester av evner eller ferdigheter er perfekte, vil den "sanne" skåren ligge innenfor et begrenset område. En fordel med den nye normeringen er derfor at man nå kan beregne sikkerhetsintervaller og at det er lettere å vurdere hvorvidt det er signifikante forskjeller mellom deltester i barnas testprofiler.

Standardfeil (SEM) og sikkerhetsintervaller

Standardfeil (SEM) er et statistisk mål på størrelsen av feilmåling og er direkte relatert til testens reliabilitet og standardavvik. Standardfeilen for en skalert skåre indikerer variasjonen en kan forevente omkring den "sanne" skåren. Med andre ord indikerer standardfeilen hvor mye et barns skåre kan variere dersom barnet gjentagende ganger ble testet med den samme testen. Når Språk 6-16 administreres til et barn, er resultatet derfor et estimat av hans/hennes "sanne" skåre, og inkluderer feilkilder.

Standardfeilen kan også brukes til å sette et sikkerhetsintervall i forhold til barnets oppnådde skåre. Sikkerhetsintervallet er et uttrykk for det området en med rimelig sikkerhet kan forvente at skåren vil ligge dersom barnet ble testet om igjen. Desto mindre sikkerhetsintervallet er, desto mer presis er testen. Tabell 2 rapporterer sikkerhetsintervallene for Språk 6-16s deltester og sumskårer i skalerte skårer. For de tre obligatoriske screeningtestene varierer sikkerhetsintervallet fra 1.20 til 2.10 avhengig av deltest og årstrinn.

Tabell 2: Standardfeil (SEM) uttrykt i skalerte skåre over årstrinn. Basert på reliabilitetskoeffisienter (Chronbach's Alpha) for deltester og samleskåre

Årstrinn										
Deltester	6:0- 6:11	7:0- 7:11	8:0- 8:11	9:0- 9:11	10:0- 10:11	11:0- 11:11	12:0- 12:11	13:0- 13:11	14:0- 14:11	15:0- 15:11
Ordspenn	1.82	1.43	1.80	1.87	2.10	1.50	1.89	2.03	1.75	2.10
Setningsminne	1.92	1.80	1.58	1.72	1.69	1.46	1.64	1.54	1.99	1.75
Begreper	1.67	1.58	1.34	1.30	1.43	1.23	1.41	1.50	1.94	1.64
Grammatikk	1.56	1.27	1.20	1.31	1.34					
Fonologisk bevissthet	1.47	1.34	1.40	1.54	1.69					
Ordavkoding			1.37	1.08	1.23	1.23	1.20	1.43	1.37	1.52
Lesehastighet			1.12	.99	1.12	.90	1.46	1.64	.99	1.12
Sumskåre	7.19	6.36	5.61	6.00	6.16	5.20	6.00	6.80	7.64	6.71

Reliabilitetskoeffisientene for hver deltest og hver aldersgruppe samt standardavvikene for populasjonen (3 SD og 15 SD) ble benyttet i beregningen av SEM.

I praksis kan en derfor sette sikkerhetsintervallet til +/- 2 skalerte skåre for de enkelte språktester og +/-1 for lesetestene. Disse verdiene kan sees på som "faste" verdier som avspeiler testenens reliabilitet. Verdiene varierer ikke fra barn til barn, men avspeiler egenskaper ved selve testen. Dersom en har testet et barn som er 6 år med Ordspennntesten og barnet har fått en skåre på 8, betyr dette at den sanne skåren ligger mellom 6 og 10. Dersom barnet hadde fått 1 på Ordspenn vil sikkerhetsintervallet være mellom 1 og 2. For sumskårene ligger sikkerhetsintervallet mellom 5.20 og 7.64. Ved å runde av til nærmeste hele tall ligger sikkerhetsintervallet mellom 5 og 7 skalerte skåre avhengig av alder. For eksempel, vil den "sanne" skåren for et barn som er ni år og som har fått en sumskåre på 77, ligge mellom 71 og 83 fordi sikkerhetsintervallet er +/-6.

I hvilken grad kan en stole på testen?

Kriterievaliditet er informasjon som viser samsvar mellom testresultater og et kriterium. I dette tilfellet ble lærernes vurdering av barns språkkompetanse, testens evne til å skille mellom barn med språkvansker og barn uten slike vansker, og sammenhengen til andre tester benyttet som kriterier.

Kriterievaliditet

Lærerne ble bedt om å vurdere barnas språkkompetanse på en skala fra 1 til 5. Det er en sterk sammenheng mellom lærerens vurdering av barnets kompetanse (N=938) og de skalerte skårene på hver av de tre obligatoriske oppgavene som inngår i screeningtesten (Ordspenn: $r = .32$, $p < .001$; Setningsminne: $r = .35$, $p < .001$; Begreper: $r = .38$, $p < .001$). Den sterkeste sammenhengen finner en til screeningskåren ($r = .44$, $p < .001$). Dette peker i retning av at det er et høyt samsvar mellom lærernes vurdering av barnet og testens vurdering.

Et annet viktig spørsmål er om de nye normene bidrar til å identifisere barn med språkvansker. På grunnlag av de tre skalerte skårene for Ordspenn, Setningsminne og Begreper er det mulig å skille mellom normalbarn og barn henvist til Bredtvet kompetansesenter med 86 % nøyaktighet. Dette peker i retning av at de nye normene fungerer godt i identifikasjon av barn med språkvansker.

En tredje form for kriterievaliditet er sammenhengen til andre tester. I forbindelse med den nye standardiseringen ble det innsamlet et materiale av barn henvist til PPT eller Bredtvet der barna hadde blitt testet med både Språk 6-16 og WISC-III. Tabell 3 viser signifikante korrelasjoner mellom Språk 6-16 screeningprøver og WISC-III-indekser. Vi vil imidlertid understreke at Språk 6-16 ikke er en intelligens-test. Den er først og fremst en test som tar sikte på å avdekke underliggende språkvansker hos barn og ungdom. Dette betyr at Språk 6-16 er konstruert på en annen måte enn de fleste intelligens-tester. I Språk 6-16 er to av de tre obligatoriske testene repetisjonstester, mens alle testene som inngår i beregningen av verbal IQ er kunnskapstester. Det er likevel betryggende at de to testene korrelerer såpass høyt.

Tabell 3> Sammenhenger mellom WISC-III og Språk6-16 for henviste barn (N=135)*

	Verbal forståelse	Perseptuell organisering	Oppmerksomhet	Hurtighet
Screening sumskåre	.60**	.36**	.54**	.34 **
Ordspenn	.31**	.28**	.43**	.19*
Setningsminne	.50**	.29**	.45**	.29 **
Begreper	.59**	.27**	.39**	.30**

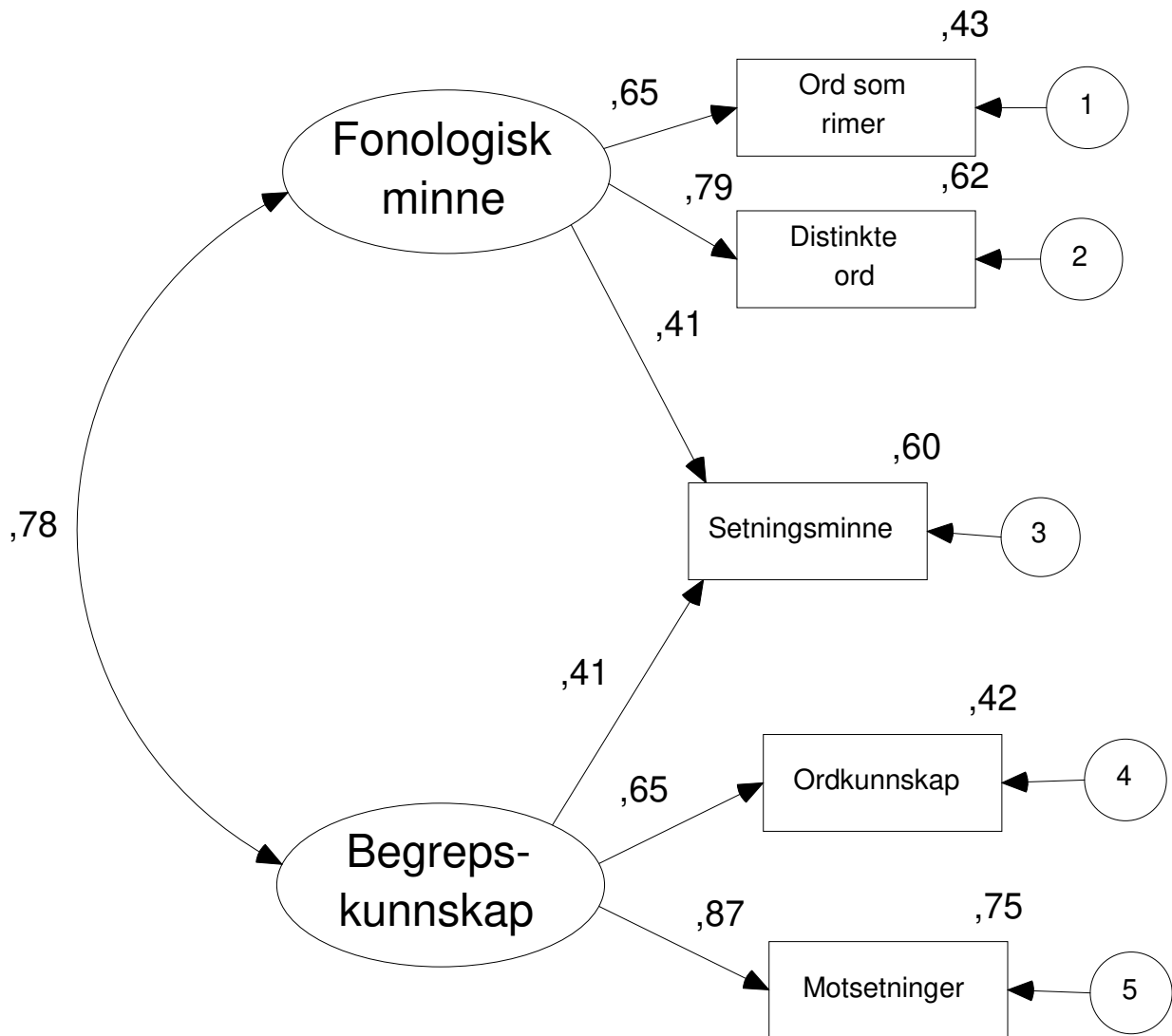
** Korrelasjonen er signifikant på .01 nivå

* Korrelasjonen er signifikant på .05 nivå

Konstruksjonsvaliditet

Et viktig aspekt ved alle tester er at de tester det de foregir å teste. Språk 6-16 foregir å teste tre relativt uavhengige språklige ferdigheter – det fonologiske minnet, begrepskunnskapen og setningsminnet. I figuren nedenfor er det fonologiske minnet definert ved deltesten Ordspenn. Denne deltesten har to komponenter; evnen til å huske ord som rimer og evnen til å huske distinkte ord. Begrepskunnskap er definert ved de to deltestene Ordforklaringer og Motsetninger. Konfirmatorisk faktoranalyse ble benyttet for å teste en hypotese om at det fonologiske minnet og begrepskunnskap representerer to relativt uavhengige språklige ferdigheter og at disse to ferdighetene til en viss grad predikerer evnen til å huske setninger representert ved deltesten Setningsminne. Pilene i denne modellen representerer regresjonskoeffisienter og tallene over de firkantede boksene representerer prosentandelen av varians som er forklart. Som helhet bekrefter modellen at det fonologiske minnet og begrepskunnskapen representerer to relativt uavhengige språklige områder og at disse til en viss grad predikerer evnen til å huske setninger (Chi-Square=2.97, df=3, p=.40, CFI=1.00, RMSEA=.000).

Chi-Square=2,966, df=3, p=,397, CFI=1,000, RMSEA=,000

Konfirmatorisk faktoranalyse

Å forstå resultatene

Skåringsarket er en oppsummering av testresultatene. I tillegg til informasjon om fødselsdato, testdato, alder, kjønn og elevens navn inneholder skåringsarket informasjon om testresultatet i form av standardiserte skåre, både for den enkelte deltest og for total sumskåre. De standardiserte skårene er basert på råskårene (antall oppgaver riktig besvart). Standardiserte skåre er en måte å beskrive barnets prestasjoner i forhold til andre barn på samme alder.

Deltestskårer

For de enkelte deltester måles prestasjonene med en standardskåre som har et gjennomsnitt på 10 og et standardavvik på 3. De aller fleste elever (68 %) vil oppnå en standardskåre under gjennomsnittet (7-10) eller en standardskåre over gjennomsnittet (10-13).

Total sumskåre

Summen av de tre standardskårene for deltestene Ordspenn, Setningsminne og Begreper danner grunnlaget for total sumskåre. Total sumskåre har et gjennomsnitt på 100 og et standardavvik på 15. De fleste barn (68%) vil oppnå en standardskåre som ligger ett standardavvik under (85-100) eller over (100-115) gjennomsnittet. Total sumskåre mellom 70 og 85 forekommer relativt sjelden. Ca. 14 prosent av barna som ble testet hadde skårer i dette området. Standardskårer under 70 forekommer svært sjelden og bare hos ca. 2 % av elevene i normeringsmaterialet.

Del 4: Dynamisk bruk av testen

Barn med språkvansker og språkrelaterte lesevansker utgjør en stor del av elevene med lærevansker, og denne gruppen er helt avhengig av et kvalitativt godt tilbud. Derfor er tidlig identifikasjon av avgjørende betydning – ikke bare for å kunne finne barna med språkvansker, men også for å kunne legge optimale utviklingsbetingelser til rette så tidlig som mulig.

Språk 6-16 er ment til bruk for barn fra 6 år. Imidlertid er det av stor betydning at en er oppmerksom på barnas språklige utvikling allerede fra fødselen. Her er den tidlige kommunikative kompetansen viktig å vurdere. I de senere årene har forskning vært opptatt av utviklingen av barnets vokabular som en viktig tidlig drivkraft i hele barnets språklige utvikling.

Foreldre som er bekymret for barnets språklige utvikling må tas på alvor. På toårs-kontrollen på helsestasjonen blir barnets språk ofte undersøkt med SATS (screening av toåringens språk). På fireårskontrollen brukes ofte SPRÅK4, som er en språkscreening for fireåringer.

I mange barnehager brukes TRAS observasjonsskjema (Tidlig registrering av språkutvikling). Det benyttes fra 2 - 5 år. Her vil man kunne få ut viktig kunnskap om barnets utvikling på følgende områder:

- Samspill, Kommunikasjon og Oppmerksomhet,
- Språkforståelse og Språklig bevissthet,
- Uttale og Ord- og Setningskonstruksjon.

Dersom barnet presterer svakt på et eller flere av disse områdene, bør en kontakte logoped eller annen spesialpedagog i kommunen og få råd om hva en kan gjøre for å støtte barnets utvikling.

Det er ingen enkel sak å foreta denne tidlige identifiseringen, for det første fordi en ikke kan påvise noen spesiell fysisk eller neurologisk svikt eller defekt hos barn med språkvansker. Det betyr at identifiseringen ofte vil bli gjennomført på bakgrunn av individuelle og subjektive skjønn. For det andre fordi identifiseringen av språkvansker hittil har vært knyttet til tankegangen om at det skal være en diskrepans i elevens evneprofil mellom språklig og ikke-språklig evnenivå. En slik diskrepans får forskjellig fremtoning avhengig av hvilke måleinstrumenter en benytter. Dermed blir diskrepanstankegangen lite holdbar. Dessuten

viser det seg å være de samme underliggende svakhetene med hensyn til språk hos elever med og uten denne diskrepansen. Dette ser vi for eksempel hos elever med lese- og skrivevansker.

Samlet krever dette en annen tilnærming for å identifisere språkvansker. I det foregående har vi vist hvordan Språk 6-16 kan benyttes for å avdekke om en elev har språkvansker. Vi vil videre presentere bruken av et slikt verktøy, og i hvilken sammenheng et slikt verktøy kan settes inn for å skape best mulig bakgrunn for et vellykket spesialpedagogisk tilbud.

I dagens skolepolitikk er begrepet *spesialundervisning* under endring. Generelt legges det opp til at flere elever enn før skal kunne hjelpes innenfor eksisterende rammer i det som skolepolitisk kalles *tilpasset opplæring*. Prinsipielt skal dette gjelde ved alle elevers behov. I følgende prosedyre for kartlegging av elever med språkvansker er det tatt utgangspunkt i dette. Oppgaven er på den ene siden å kartlegge for å identifisere en språkvanke. På den andre siden er oppgaven å tilrettelegge tiltak som hjelper eleven.

Et tiltak har et innhold og det må vi tilrettelegge gjennom en utvidet dynamisk kartlegging. Et tiltak har også et visst omfang eller en intensitet. Derfor må en prosedyre også inneholde en utprøving av selve omfanget. Det som må avklares er hvor langt *det er mulig* å hjelpe eleven innenfor rammen av den allmenne opplæringen. Dersom det er mulig å hjelpe barnet videre i sin utvikling gjennom et slikt tilbud er dette bra, men hvis ikke må det legges til rette for en annen type tiltak, som vil være mer ressurskrevende. Her snakker vi om spesialundervisning. Med andre ord snakker vi om at støtten må være kvalitetssikret.

Vi forutsetter at PPT vil kunne gå inn i en slik utvidet kartlegging og rådgiving, som består i følgende oppgaver:

1. Bruk av kartleggingsverktøy for å identifisere språkvansken
2. Dynamisk oppfølging med kartleggingsverktøyet for å bestemme innhold i de tiltak som må prøves ut.
3. Tilrettelegging av et støttetiltak innenfor rammen av den allmenne opplæring.
4. Evaluering og endelig vurdering av behov ved fremtidig støttetilbud (tiltaksvalidering).

Dette kan minne om den vanlige arbeidsmåten, men dersom tiltaksbeslutningen skal kvalitetssikres, må vi gjøre mer. I følgende oversikt beskrives derfor en prosedyre som skal sørge for dette:

Trinn i prosedyren	Formål
1. Test eller screening	Primær identifikasjon
2. Dynamisk oppfølging	laktakelse av læringspotensiale
3. Tiltaksvalidering	Utprøving av tiltak (pretest – mediering – posttest)
4. Beslutning om konkrete støttetiltak	Anbefaling av effektive støttetiltak
5. Evaluering	Oppfølging, justering

Prosedyre for kartlegging og tiltaksutforming med tiltaksvalidering

Forklaring til prosedyre

Gjennomføringen av den kartleggingen som Språk 6-16 legger opp til vil indikere om en gitt elev kan ha språkvansker. Omfanget av språkvansken vil dessuten kunne beskrives relativt grovt. Erfaring med bruk av verktøyet vil på sikt kunne gi oss en viss bakgrunn for å vurdere konsekvenser av kartleggingen for undervisning. For å kunne si noe mer presist om konsekvenser, må denne tiltakstenkningen knyttes tettere opp mot selve kartleggingen, og det gjør vi ved dynamisk kartlegging.

En annen sak er at alvorlige språkvansker i mange tilfeller også forbindes med psykiske vansker. Det kan bety at elevens respons ved tradisjonell testing *kan* være vanskelig å tolke med sikte på videre arbeid. I slike tilfeller blir neste steg i prosedyren viktigere, der hvor vi prøver ut tiltak i opplæringssituasjonen som eleven befinner seg i, og senere vurderer effekten av tiltaket. Her legger vi opp til at den ansvarlige læreren i samarbeid med andre, for eksempel en spesiallærer, utformer tiltak som deretter konkret prøves ut.

Ved starten av tiltaket testes eleven for å få et vurderingsgrunnlag vedrørende effekten av tiltaket. Tiltaket settes i verk, og det vil i starten gjennomføres innen eksisterende rammer og ressurser. Etter en avtalt periode, som ikke må være for lang (for eksempel 10 effektive leksjoner), prøves eleven enda en gang. Dette for å konstatere om det er effekt i forhold til de målene en har utformet. Deretter vurderer en om effekten er tilfredsstillende, eller om det må en ny runde til. Dersom det er mulig å hjelpe eleven tilfredsstillende inne i klassen ved å bruke eksisterende ressurser er det bra, hvis ikke må en definere og utprøve hvilken ekstra støtte og intensivering som kan gi ønsket effekt.

Vi har nå beskrevet organisatoriske måter som kartlegging og utprøving av tiltak, kan gjennomføres på. Vi kan kalle dette for "Vygotsky i miniperspektiv". Nå skal vi bevege oss mot punkt tre, og se på en metode for å utprøve effekten av en tilpasset opplæring innen rammen av den ordinære opplæringen vedrørende en elev med språkvansker. Vi kan kalle dette "Vygotsky på mezo-nivå". Ideen er å prøve ut en tiltaksplan i en avgrenset periode, og vurdere effekten av den på elevens utviklingshastighet. Endrer den seg, eller er situasjonen uendret? Dersom eleven plutselig begynner å utvikle seg, viser det at tiltaket kan opprettholdes. Hvis ikke, må det utformes en ytterligere intensivering, noe som vil bety spesialundervisning.

Ideen er at beslutningen om spesialundervisning ikke finner sted på bakgrunn av en enkelt statistisk testing, men derimot på bakgrunn av gjennomføring og evaluering av et spesielt tilrettelagt opplegg, innen rammene av den allmenne opplæringen. Tiltaket gjennomføres som et "single-case design", det vil si med innsamling av pre- og posttestdata, samt data underveis som en del av intensiveringen. Det krever presist formulerte mål, som det må arbeides systematisk med for å nå. Elevens respons på arbeidsforløpet vil både bli evaluert underveis og etter at det er avsluttet. PPT er rådgivere for dette arbeidet, som utføres av skolens eget undervisningsteam innen rammene av tilpasset opplæring.

Den samlede kartleggingsoppgaven kan da beskrives slik (Barnett, Daly, Jones & Lentz, 2004):

- a) Kartlegging av funksjonsnivå (standardisering)
- b) Kartlegging av effekt i forhold til bruk av støttestrategier (dynamisk kartlegging)
- c) Kartlegging av læringshastighet ved endret behandling i det aktuelle læringsmiljøet (tiltaksvalidering).

Om bruk av støttestrategier

Vi vil nå utdype nærmere hva dynamisk kartlegging kan bestå av. I utgangspunktet kan det foregå på to måter, men her vil vi se bort fra den første. Den første kan beskrives som et pre/ postdesign med en undervisningsbit i midten (sandwichmodellen). Når vi ser bort fra den i denne sammenhengen, er det fordi det i forbindelse med elever med alvorlige språkvansker vil være vanskelig å få en effekt på bakgrunn av en kortvarig innsats.

Den andre måten å gjennomføre en dynamisk kartlegging på er i samarbeid med eleven, når en har konstatert hvor grensen går for hva eleven klarer på selvstendig grunnlag. I dette samarbeidet styrer prøvetakeren fremdriften. Vedkommende må systematisk prøve ut metoder å støtte eleven på. Formålet med dette er å finne den best egnede støtten for at eleven kan oppnå mestring i forhold til en bestemt oppgavetype.

Tilrettelegging av støttestrategier må avspeile hypoteser om hva vanskene i en bestemt oppgave kan bestå av. Det betyr at teori om språkvansker, kartlegging og utprøving av tiltak må danne en helhet. Samtidig er prøvetakerens evne til å gå inn i et samspill med eleven avgjørende for at eleven tør delta. Prøvetakeren må først og fremst følge eleven, og må derfor se på strategiforslagene som mulige støttestrategier. Dessuten er det ikke mulig å liste opp alle de strategiforslagene, som kan bli aktuelle i forhold til alle elever. Endelig må det nevnes at dynamisk kartlegging alltid bør avsluttes med at eleven lykkes. Siste støttestrategi innebærer derfor at prøvetaker og eleven gjennomfører oppgaven sammen.

Screening: Minne

1.SETNINGSMINNE

Instruksjon: Nå skal jeg lese noen setninger høyt for deg. Du må høre godt etter og gjenta akkurat det jeg sier.

Setningsminne representerer et anerkjent mål for arbeidsminne. Om en skal styrke et svakt setningsminne og avdekke eventuelt utviklingspotensial, må en observere hvordan eleven håndterer samspill mellom oppmerksomhet mot språkstruktur og semantikk. En må også observere det en kan kalle *overordnet situasjonsforståelse*, som eleven må etablere relativt raskt. Svakheter på hver av de 3 områdene vil forårsake svak prestasjon totalt i denne prøven.

Oppmerksomhet mot struktur og semantikk handler om å kunne organisere setningen i mindre deler som kan knyttes semantisk sammen, som for eksempel 'over hustaket' eller 'i en liten kano'. Dersom man naturlig gjør det med én gang, vil denne organisering nedsette antall segmenter som skal huskes. Dersom eleven med en gang oppfatter situasjonen som setningen beskriver, får eleven styring på setningens ulike deler fordi eleven kan oppfatte hver del i forhold til et handlingsmessig bakteppe. Vi har slik sett et komplisert forhold mellom mange språklige nivåer, der del og helhet er vevd tett sammen. Dersom en setning bryter sammen for en elev, vil det være viktig å avgjøre om dette skyldes svak språklig bevissthet, for langsom oppbygging av en samlet innholdsforståelse eller vansker med å fastholde mye informasjon.

Det er viktig å være opmerksom på at det krever en metaspråklig bevissthet å gå ned i detaljer i setningen. En slik bevissthet er ofte en stor utfordring for barn med språkvansker. Medieringen må derfor være tydelig og uten å fokusere for mye på setningens enheter. Alle enheter skal behandles som del av en helhet. Prøvetaker må derfor hele tiden tydeliggjøre hvordan detalj og helhet spiller sammen. Ofte vil det beste derfor være at prøvetaker demonstrerer sine poeng for eleven – gjerne med ulike former for visuell støtte - og deretter observerer om eleven kan prestere bedre på bakgrunn av det.

Støttestrategier ved setningsminne

1. Dersom vi vil finne ut om eleven bruker for lang tid på å danne en situasjonsforståelse med utgangspunkt i setningsinnholdet, vil første støttestrategi være å gjenta setningen for eleven, og eventuelt samtale med eleven om situasjonen som setningen beskriver.
2. Dersom dette ikke hjelper, kan vi støtte den grammatiske organisering av setningen ved å gjenta med betoning på strukturene, eventuelt med små pauser mellom dem.
3. Dersom ikke dette hjelper, kan vi støtte hukommelsen ved å legge papirlapper på bordet som representerer de grammatiske enhetene. Setningen sies av prøvetaker som samtidig peker på lappene etter hvert som de grammatiske strukturene nevnes. Neste steg kan være å bytte ut papirlappene, som representerer enheter, med mindre lapper som representerer ordene.

2. ORDSPENN

Instruksjon: Nå skal jeg si noen ord etter hverandre og du skal si de samme ordene.

Tre grupper av oppgaver med henholdsvis 3, 4 og 5 ord i hver.

Oppgaven undersøker sekvensiell hukommelse av to typer ordgrupper: Ord som rimer og ord som ikke rimer. Eleven skal prestere høy grad av oppmerksomhet, og kunne skifte oppmerksomhet fra ord til ord. Første støttestrategi går derfor på å gi støtte til oppmerksom-

hetsytelsen ved å gi mer tid og ved at eleven gjentar hvert ord med tydelig stemme.

Dersom dette ikke gir tilstrekkelig støtte må eleven støttes mer angående fokusering. Det gjør vi ved visuell nøytral støtte, for eksempel ved å legge en papirlapp for hvert ord og peke på hver lapp etter hvert som ordene uttales.

Hvis eleven fortsatt har problemer, prøves det med bilder som sies av prøvetaker og fjernes. Til sist kan det prøves med ord som har innbyrdes semantisk sammenheng.

Støttestrategier ved hukommelse av ordspenn:

1. Gjenta ordserien.
2. Gjenta ordserien - Eleven gjentar hvert ord tydelig.
3. Legg papirlapper tilsvarende antall ord. Gjenta ordserien og pek på papirlappene. underveis. Eleven gjentar og kan peke på papirlappene.
4. 3/4/5 bilder (andre ord enn i oppgaven) benyttes. Prøvetaker benevner og peker på hvert bilde. Bildene fjernes og eleven gjentar.
5. Til sist kan prøves med følgende ordrekker: Tann – munn – leppe – tunge og høyre – venstre – opp – ned – sur – søt (semantisk assosiering).

Screening: Begreper

3. MOTSETNINGER

Instruksjon: Nå skal du si det motsatte ordet av det jeg sier.

Oppgaven her er begrepsmessig, for den som forstår hva ordet motsatt betyr. Dersom eleven har vansker må vi tilrettelegge situasjoner for eleven, slik at det ikke er mulig å misforstå oppgaven. Det kan gjøres med bildestøtte på denne måten:

Er kapteinen liten eller er han (stor)?

Prøvetakeren tegner en mann som er liten, og en stor mann ved siden av.

Prøvetakeren peker på den lille mannen og sier: *Mannen er liten.*

Deretter peker prøvetakeren på den store mannen og sier: *Mannen er _____?*

Ved begrepene vått/tørt, kan en helle litt vann på bordet og bruke det som konkret utgangspunkt. Samme prinsipper om konkretisering kan benyttes ved de øvrige oppgaver.

4. ORDKUNNSKAP

Instruksjon: Hva er....? eller hva betyr....?

Ved disse ordforklaringene må eleven kunne ta distanse til språket for å forklare objektivt hva gjenstanden er (situasjonsuavhengig språkbruk). Det kan være for krevende for elever med språkvansker.

En metode som gjør det mulig å avklare om eleven har forståelse for ordet kunne være å akseptere en situasjonsavhengig forklaringsmåte, noe som fremtrer tidligere i utviklingen enn situasjonsuavhengig forklaringsmåte. Det kunne man gjøre ved å spørre slik:

Paraply:

1. *Hva bruker man en paraply til? Eller:*
2. *Når bruker man en paraply? Eller:*
3. *Kan du vise meg hvordan man bruker en paraply?*

Supplerende: Fonologisk bevissthet

5. RIMORD

Instruksjon: Finn det ordet som ikke rimer.

Det nevnes 4 ord, hvorav bare 3 rimer. Eleven skal finne det ordet som ikke rimer.

Støttestrategier ved rim

For barn som ennå ikke kan lese kan følgende støttemåter anvendes:

1. Prøvetakeren gjentar ordene med tydelig uttale. Eleven gjentar og oppmuntres til å gjøre det med tydelig uttale.
2. Dersom ikke dette hjelper, kan det være eleven ikke helt er sikker på hva uttrykket å rime innebærer. Prøvetakeren må da si ordene igjen, med ekstra betoning av rimdelen i ordene.
3. Til sist kan prøvetakeren si ordene som ordpar og få eleven til å vurdere om de rimer eller ikke, som for eksempel: *Rimer hus på mus? Rimer hus på dun? Rimer hus på pus?*

For elever som kan lese, kan følgende støttestrategier benyttes dersom det gjøres 3 feil eller mer.

1. Ordene skrives på lapper og presenteres slik at eleven kan utnytte støtten selvstendig.
2. Dersom ikke dette hjelper, får prøvetaker eleven til å se på ordene og samtale om hvilken del av ordet som er viktig når en skal vurdere om ord rimer. Etter noen ord prøves eleven med testordene igjen.

6. SEGMENTSUBTRAKSJON

Her er det tre forskjellige språklige nivåer som skal bearbeides med hjelp av egne strategimåter. Instruksjonen er den samme: *Hva blir igjen av ordet når du tar bort?*

Støttestrategier ved sammensatte ord

Eleven må i utgangspunktet forstå hva ord er, og at ord kan settes sammen til nye ord.

1. Hjelp eleven til å finne frem til de to ordene som det sammensatte ordet er sammensatt av. Deretter må prøvetaker si de to ordene tydelig og forsøke på oppgaven igjen.
2. Skrive de to ordene på papirlapper slik at de kan skilles fra hverandre visuelt.
"Lese - si. "

Støttestrategier ved stavelser

Stavelser identifiseres ved å klappe rytmen i ord, og samtidig uttale ordet langsomt og kontrollert i stavelser.

1. Ordene klappes, stavelsene uttales tydelig og kontrollert.
2. Ordene skrives i stavelser på papirlapper.
3. Stavelsene klippes fra hverandre. Det arbeides med stavelser på bordet.

Støttestrategier ved lyder

Lyder i ord identifiseres ved å uttale ord langsomt og kontrollert.

1. Langsom og kontrollert uttale.
2. Det legges papirlapper for hver lyd og uttalen koordineres med lappene.
3. Første lyd avgrenses og uttalen koordineres på nytt.
4. Prøvetakeren og eleven gjør dette sammen.

Supplerende grammatikk

7. VERB

Instruksjon: Nå skal du føye til det ordet som mangler.

Eleven skal håndtere begrepet tid, og gjenta setningen så den blir sagt i fortid. Øyeblikkelig reaksjon på setningen krever metalingvistisk kunnskap på grensen mellom å være implisitt og eksplisitt.

Støttestrategier ved verbbygninger

En støtte kan være å dikte små historier sammen med eleven: Først en i nåtid og deretter en i fortid. Historiene kan foreligge som bildeserier. Læreren starter på historien og angir den tiden som historien skal fortelles i. Eleven fortsetter. Læreren hjelper eleven om nødvendig for å få inntrykk av elevens forståelse for verbbygningen under mer stabile arbeidsbetingelser.

8. SUBSTANTIV

Instruksjon: Nå får du høre en setning, men det siste ordet mangler. Du skal legge til det siste ordet.

Igjen representerer denne typen oppgave en situasjon hvor eleven skal kunne reagere raskt. Selv om det arbeides med en setning, må eleven likevel raskt forstå hva dette går ut på, og produsere flertallsform. Eleven må forstå at det er en slik flertallsform av et allerede sagt ord som prøvetakeren ønsker skal komme. Eleven kan også ha vansker med å forstå denne situasjonen.

Støttestrategier ved flertall

En støttestrategi kan være å forenkle ved å bruke samme setningskonstruksjon hver gang. Situasjonen fra første setning kunne benyttes hele veien.

Maria har ei bok, men Julie har to _____
Maria så en film, men Julie så to _____
Maria har en hest, men Julie har to _____ osv.

9. ADJEKTIV

Instruksjon: Nå leser jeg opp en setning, og du skal føye til de ordene som mangler.

Her er situasjonen som setningene beskriver, relativt enkel. Dersom en likevel merker at eleven har vansker med å overskue situasjonen – å se de tre personene for seg, kan en ha noen tegninger av gjenstander med tre forskjellige størrelser.

Støttestrategier ved komparativ og superlativ

Yngre barn kan starte med de tre bukkene Bruse. Dyrebilder kan generelt benyttes for å illustrere de tre tilstandene/egenskapene som bøyningsformene representerer. Bildene legges ut på bordet, for eksempel hest, gepard og sval (fort, fortere, fortest):

Prøvetaker legger hesten frem og sier: *Hesten løper fort.*
Prøvetaker tar geparden frem og sier: *Geparden løper _____*
Til sist tar prøvetakeren svalen frem og sier: *Men svalen flyr _____.*
Ekstra støtte kan være å bruke betegnelsene "enda" og "eller".

Supplerende: Lesing

10. ORDAVKODING

Instruksjon: Nå skal du få lese noen lange ord. Inne i ordene er det gjemt noen små ord. Kan du prøve å finne dem? Sett strek mellom hvert ord du kan finne.

11. ORDKJEDER: TID

Dersom lesing av ordkjeder er for vanskelig for eleven stopper prøvetakeren og fortsetter med:

12. ORDLESING: TID

1. avdeling, korte ord (vedlegg 3)

Dersom eleven ikke klarer å lese noen av disse ordene, stopper prøvetakeren (før 2. og 3. avdeling).

Prøvetakeren skriver noen av de ordene eleven kunne lese i 1. avdeling sammen i ordkjeder, med tre ord om gangen slik

lonise vikøape

seloni apevikø

nilose køviape

senilo apekøvi

Deretter går prøvetaker tilbake til Ordkjeder: (Lesefeil), og eleven prøver seg igjen med dette.

Deretter går prøvetakeren tilbake til 2. avdeling (lengre ord) i ORDLESING II og lar eleven fortsette med dette inntil eleven når grensen for hva hun/han klarer ved egen hjelp. Det markeres når eleven leser uten å lydere høyt og når eleven leser som ordbilde (uten å lydere).

Det kan være nyttig å la eleven lese hver avdeling to eller tre ganger (Korte, Lengre og Lange ord) og iaktta om eleven klarer å lese bedre for hver gang i en eller flere av de tre ordrekkene.

Når eleven når grensen for lesing av ordkjeder, kan eleven fortsette med Lengre ord. Prøvetakeren stopper eleven når han eller hun når grensen for selvstendig lesing.

Eleven kan lese ordrekkene igjen. Forskjellen mellom første og annen gang iakttas.

Referanser

- Baddeley, A.D., Gathercole, S. & Papagno, C. (1998). The phonological loop as a language learning device. *Psychological Review*, 105, 158-173.
- Barnett, D. W., Daly, E. J. III, Jones, K. M. & Lentz, F. E. (2004). Response to intervention: Empirically based special service decisions from single-case designs of increasing and decreasing intensity. *The Journal of Special Education*, 28, 66-79
- Bjerkan, Kirsten Meyer. 2000. Verbal morphology in specifically language impaired children. Evidence from Norwegian. *Acta Humaniora* nr 73, Det historisk-filosofiske fakultet, Universitetet i Oslo.
- Frost, J. & Duna, K.E. *Arbeidsprøven*. Bredtvet kompetansesenter, 2005.
- Gathercole, S. E., & Baddeley, A. D. (1990). Phonological memory deficits in language disordered children: is there a causal connection? *Journal of Memory and Language*, 29, 336-360.
- Lian, A., Karlsen, P., Eriksen, T.B. (2004) Opposing effects of phonological similarity on item and order memory of words and nonwords in the serial recall task. *Memory*, 12, 3, 314-337.
- Ottem, E. & Frost, J. (2008) Ordavkoding og lesehastighet - data fra Språk 6-16, *Skolepsykologi*, nr 6, 43-48.
- Ottem, E. & Frost, J. *Språk 6-16*, Manual, Bredtvet kompetansesenter, Oslo, 2005.

Appendiks 1 Normtabeller

Setningsminne Årstrinn/Skalerte skårer										
Råskåre	6:0- 6:11	7:0- 7:11	8:0- 8:11	9:0- 9:11	10:0- 10:11	11:0- 11:11	12:0- 12:11	13:0- 13:11	14:0- 14:11	15:0- 15:11
1	3	3	3	2	1	1	1	1	1	1
2	4	4	4	3	2	2	2	1	1	1
3	6	5	5	4	3	3	3	2	1	1
4	7	7	7	5	4	4	4	3	2	1
5	9	8	8	7	5	5	5	4	3	2
6	10	9	9	8	7	7	6	6	4	3
7	12	11	10	9	8	8	7	7	6	5
8	13	12	12	11	10	9	9	9	8	7
9	15	14	13	12	11	10	10	10	10	9
10	16	15	14	13	12	12	11	11	11	10
11	17	17	15	15	14	13	13	13	12	12
12	-	-	16	16	15	14	14	14	13	13
13	-	-	18	17	17	15	15	15	15	15

Ordspenn Årstrinn/Skalerte skårer										
Råskåre	6:0- 6:11	7:0- 7:11	8:0- 8:11	9:0- 9:11	10:0- 10:11	11:0- 11:11	12:0- 12:11	13:0- 13:11	14:0- 14:11	15:0- 15:11
1	4	4	2	2	1	1	1	1	1	1
2	6	5	4	3	2	2	2	2	1	1
3	7	7	6	4	4	4	3	2	2	1
4	9	8	7	6	6	6	4	4	4	3
5	10	10	9	8	7	7	7	6	6	5
6	12	11	11	10	9	9	8	7	7	7
7	14	13	12	12	10	10	9	9	9	9
8	15	14	14	13	12	12	11	11	11	11
9	17	16	15	15	14	13	13	13	13	13
10	-	17	17	16	15	15	15	15	15	15
11	-	-	-	-	17	16	16	16	16	16
12	-	-	-	-	-	18	17	17	17	17

Begreper Årstrinn/Skalerte skårer										
Råskåre	6:0- 6:11	7:0- 7:11	8:0- 8:11	9:0- 9:11	10:0- 10:11	11:0- 11:11	12:0- 12:11	13:0- 13:11	14:0- 14:11	15:0- 15:11
1	5	5	3	1	1	1	1	1	1	1
2	6	6	4	3	1	1	1	1	1	1
3	8	7	5	4	2	2	1	1	1	1
4	9	8	6	5	3	3	1	1	1	1
5	10	10	7	6	4	4	2	1	1	1
6	12	11	8	7	5	5	3	2	1	1
7	14	12	9	8	6	6	4	3	1	1
8	15	14	10	9	7	7	5	4	2	1
9	17	15	11	10	8	8	6	5	3	2
10	18	16	12	11	9	8	7	6	5	4
11	19	18	13	12	10	9	8	8	6	5
12	-	19	14	12	11	10	9	9	8	6
13	-	-	15	13	12	11	10	10	9	7
14	-	-	16	14	13	12	11	11	11	9
15	-	-	-	15	13	13	12	12	12	11
16	-	-	-	16	14	14	13	13	13	12
17	-	-	-	-	15	15	14	14	14	14

Fonologisk bevissthet Årstrinn/Skalerte skårer					
Råskåre	6:0- 6:11	7:0- 7:11	8:0- 8:11	9:0- 9:11	10:0- 10:11
1	1	1	1	1	1
2	2	1	1	1	1
3	3	2	1	1	1
4	3	3	1	1	1
5	4	4	1	1	1
6	5	4	2	1	1
7	6	5	3	1	1
8	7	6	4	1	1
9	8	7	5	2	1
10	9	8	6	3	1
11	9	8	7	4	1
12	10	9	8	6	2
13	11	10	8	7	4
14	12	11	9	8	5
15	13	12	10	9	7
16	14	12	11	10	8
17	15	13	12	11	10
18	16	14	13	12	11
19	17	15	14	13	13

Grammatikk					
Årstrinn/Skalerte skårer					
Råskåre	6:0- 6:11	7:0- 7:11	8:0- 8:11	9:0- 9:11	10:0- 10:11
1	1	1	1	1	1
2	2	2	1	1	1
3	3	2	1	1	1
4	3	3	1	1	1
5	4	4	2	1	1
6	5	5	3	1	1
7	5	5	4	2	1
8	6	6	4	2	1
9	7	7	5	3	1
10	8	7	6	4	1
11	8	8	6	4	1
12	9	8	7	5	1
13	10	9	8	6	2
14	10	10	8	6	3
15	11	10	9	7	4
16	12	11	10	8	5
17	13	12	10	9	6
18	13	13	11	9	7
19	14	13	12	10	8
20	15	14	12	11	9
21	15	15	13	12	10
22	16	15	14	13	12
23	17	16	15	14	13

Ordavkoding								
Årstrinn/Skalerte skårer								
Råskåre	8:0- 8:11	9:0- 9:11	10:0- 10:11	11:0- 11:11	12:0- 12:11	13:0- 13:11	14:0- 14:11	15:0- 15:11
1	4	4	1	1	1	1	1	1
2	5	5	2	2	1	1	1	1
3	6	6	3	2	1	1	1	1
4	7	7	4	3	2	1	1	1
5	8	8	5	4	3	1	1	1
6	9-10	9	6	5	4	1	1	1
7	11	9	7	6	5	1	1	1
8	12	10	8	7	6	3	1	1
9	13	11	9	8	7	4	1	1
10	14	12	10	9	8	5	3-4	1
11	15	13	11	10	9	6-7	5	2-3
12	16	14	12-13	11	10	8	6-7	4-5
13	-	15	14	12	11	9	8	6-7
14	-	16	15	13	12	10	9-10	8-10
15	-	17	16	14	12	11-12	11	11
16	-	18	17	15	13	13	12	12

Lesehastighet Årstrinn/Skalerte skårer								
Råskåre= Antall ord pr. minutt*	8:0- 8:11	9:0- 9:11	10:0- 10:11	11:0- 11:11	12:0- 12:11	13:0- 13:11	14:0- 14:11	15:0- 15:11
<=12	5	5	3	3	1	1	1	1
13-16	6	6	4	4	1	1	1	1
17-20	7	6	4	4	2	1	1	1
21-24	8	7	5	5	3	2	1	1
25-28	9	7	5	5	3	2	2	1
29-32	9	8	6	6	3	3	2	1
33-36	10	9	6	6	4	4	2	2
37-40	11	9	7	6	5	4	3	3
41-44	12	10	7	7	5	4	4	4
45-48	13	10	8	7	6	5	4	4
49-52	14	11	9	8	6	5	5	4
53-56	14	11	9	8	7	6	5	4
57-60	15	12	9	9	7	6	5	5
61-64	16	12	9	9	7	7	6	5
65-68	16	12	10	9	8	7	6	5
69-72	17	13	11	10	9	8	7	6
73-76	18	14	12	10	9	9	7	6
77-80	-	14	12	11	10	9	8	7
81-84	-	15	12	11	10	10	8	7
85-88	-	15	13	12	11	10	9	8
89-92	-	15	13	12	11	11	10	8
93-96	-	16	14	13	12	12	10	9
97-100	-	17	14	13	13	12	11	9
101-104	-	18	15	14	13	13	11	9
105-108	-	-	15	14	14	13	12	10
109-112	-	-	16	14	14	14	12	10
113-116	-	-	17	15	15	15	13	11
117-120	-	-	17	15	15	15	14	11
121-124	-	-	17	16	16	16	14	12
125-128	-	-	18	16	16	16	15	12
129-132	-	-	19	16	16	16	15	13
133-136	-	-	-	17	17	16	16	13
137-140	-	-	-	18	17	16	16	13
141-144	-	-	-	18	17	17	17	14
145-148	-	-	-	-	-	-	-	14
149-152	-	-	-	-	-	-	-	15
153-154	-	-	-	-	-	-	-	15
155-158	-	-	-	-	-	-	-	-

***Ord pr. minutt= (78/samlet tid for deltestene 11 og 12 i sekunder)*60**

Appendiks 2: Eksempel på utfylling av skåringsark

Skåringsarket er en oppsummering av råskårene, skalerte skårer og sikkerhetsintervaller. Råskårene er summen av antall løste oppgaver på de enkelte deltester. Skriv ned den samlede råskåren for hver deltest på skåringsarket. Bruk de aldersriktige normene i Appendiks 1 for å omforme deltestråskårer til en skalert skåre. Deltestenes skalerte skårer er rapportert for hvert årstrinn fra 6 år og 0 måneder til 15 år og 11 måneder.

Eksempel

En 9 år gammel gutt ble testet med Språk 6-16 og fikk en råskåre på 4 på Setningsminne, en råskåre på 5 på Ordspenn og en råskåre på 8 på Begreper. Ved å slå opp i normtabellene finner en at de korresponderende skalerte skårene er 5, 8 og 9. Ved å runde av oppover kan sikkerhetsintervallet for de fleste deltestskårer i praksis settes til 2 skalerte skårer (se Tabell 2). Dette tallet er fylt inn i rubrikken "Skalerte skåre poeng (+/-)". Deretter beregner en sikkerhetsintervallet ved 1) å trekke 2 poeng fra den skalerte skåren, og 2) legge til 2 poeng til den skalerte skåren. Den sanne skåren for Setningsminne ligger da mellom 3 og 7 skalerte skårer. Følg den samme prosedyren for de andre deltestene. Regn deretter ut summen av de tre skalerte skårene som inngår i den obligatoriske delen av screeningprøven. I dette tilfellet er denne summen lik 22. Ved å slå opp i normtabellen for skalerte skårer finner en at dette tilsvarer en skalert skåre på 82. På dette aldersnivået kan en i praksis sette sikkerhetsintervallet til 6 skalerte skårer. Den sanne skalerte sumskåren ligger da mellom 76 og 88 poeng. En kan få en visuell fremstilling av profilmønstret ved å fylle inn barnets skalapoeng i rutene og markere dette punktet med X. Deretter kan en forbinde punktene med en linje. På testarket kan en uttrykke sikkerhetsintervallet grafisk ved å sette klammer rundt den skalerte skåren som representerer den nedre og øvre grensen for sikkerhetsintervallet.

Tabell 4 er en beskrivelse av alvorlighetsgraden av språkvanskene basert på Språk 6-16 resultater.

Sumskåre	Klassifikasjon	Relasjon til gjennomsnittet
115 og høyere	Over normalområdet	+ 1 SD eller høyere
86 til 114	Normalområdet	Innen + eller - 1 SD
78 til 85	Marginalt/mildt problem	Innen -1 til - 1.5 SD
71 til 77	Lav skåre/moderat problem	Innen -1.5 til -2 SD
70 og lavere	Svært lav skåre/Alvorlig problem	2 SD og lavere

Tabell 4 Retningslinjer for beskrivelse av alvorlighetsgraden av språkvanskene.

Sumskårer av tre tabeller

Summen av 3 skalerte skårer	Sumskåre	Summen av 3 skalerte skårer	Sumskåre
6	49	28	95
7	50	29	97
8	52	30	100
9	55	31	101
10	57	32	103
11	59	33	105
12	62	34	108
13	63	35	110
14	66	36	112
15	67	37	114
16	69	38	116
17	71	39	118
18	73	40	120
19	76	41	123
20	78	42	125
21	80	43	127
22	82	44	129
23	84	45	131
24	86	46	134
25	88	47	136
26	90	48	139
27	93	>=49	>=139

Generelt er enhver akseptert mening av ordet akseptabel. Alle ordboksdefinisjoner aksepteres.

1 poeng

Et godt synonym (For eksempel: "En spiker er en stålstift..").

En bruksmåte (For eksempel: "En spiker er til å banke inn i noe..").

En generell klassifikasjon (For eksempel: "En belønning er noe du får når du har gjort noe bra...").

Et hovedtrekk (For eksempel: "Lojalitet betyr å være trofast...").

Flere mindre bestemte, men riktige beskrivelser av trekk som til sammen indikerer forståelse av ordet.

0 poeng

Generelt, et svar som er riktig, men som er fattig på innhold (For eksempel: "En spiker brukes til å lage noe").

Et vagt eller mindre klart synonym (For eksempel: "Lojalitet betyr at du er grei....").

Spesiell eller avgrenset bruk (For eksempel: "En spiker er noe du stikker med...").

Et trekk som er riktig, men som ikke er et hovedtrekk (For eksempel: "Spiker er noe spisst").

Et eksempel eller bruk av ordet uten videre bearbeidelse (For eksempel: "Lojal betyr at du er lojal mot andre").

En demonstrasjon som ikke uttrykkes i ord (For eksempel ved begrepet "Seng", eleven demonstrerer det å sove ved bruk av gester).

Opplagt gale svar.

Nedenfor har vi gitt noen eksempler på hva elevene har svart på delprøven Ordkunnskap og vår klassifisering av svarene.

Hva er?	0 poengsvar	1 poengsvar
seng	Sove. Myk.	Noe du sover i... Noe man ligger i om natten.. Et møbel til å sove i...
spiker	"Bank-bank". Hamre med. Skrue. Lage noe. Noe spisst.	Brukes til å feste ting med.../holde noe fast. Henge ting på. Sette sammen planker med. Slår med hammer/noe man hamrer. Noe du slår inn i treverk/veggen. Er av jern/metall, spiss på tuppen. Jernting som slås inn i planker/ snekre ting. Brukes til å spikre med – slå fast noe.
belønning	Får når du har jobba. Penger for å ha gjort en jobb. Vinne fotballkamp. Få penger. Få tilbake noe/få noe.	Noe du får (gir) når du har vært snill/gjort noe bra/flink. Fortjeneste, noe du fortjener. Lønn for en god gjerning/for at du har funnet noe. En gave på en måte, som du får for å være snill.
lojalitet	Ærlig, flink. Grei mot andre/snill. Godhet mot andre. At du er lojal mot andre. Holde for seg selv/på parti. Å være lojal. Holde det du sier. Gjøre som andre sier.	Ikke utro/går ikke bak ryggen mot personer. Til å stole på. Være tro mot noen/være trofast. Stole på at personen ikke svikter. Snill mot landet, at man ikke går over til den andre siden. Være sann mot noen.

Eksempel på ferdig utfylte skjemaer

Språk 6-16

Navn...Ola Normann.....

Testleder Kari Hansen.....

	År	Mnd.	Dag
Prøvedato	09	10	15
Fødselsdato	2000	06	12
Alder	9	4	3
	Gutt	Jente	
Kjønn	x		

Deltester	Råskårer	Skalerte skårer	Skalert skåre poeng (+/-)*	Sikkerhetsintervall
Setningsminne	4	5	2	3 til 7
Ordspenn	5	8	2	6 til 10
Begreper	8	9	2	7 til 11
Sum av tre skalerte skårer		22		
Skalert sum skåre		82	6	76 til 88
Fonologisk bevissthet	9	2	2	1 til 5
Grammatikk	8	2	2	1 til 4
Ordavkoding	7	9	1	8 til 10
Lesehastighet	26	7	1	6 til 8

* Faste verdier

NB! Svaret på prøveoppgavene skal ikke regnes med i råskåren.

Screening tester

Supplerende tester

Skalerte skårer	Setningsminne	Ordspenn	Begreper	Fonologisk bevissthet	Grammatikk	Ordavkoding	Lesehastighet
19	•	•	•	•	•	•	•
18	•	•	•	•	•	•	•
17	•	•	•	•	•	•	•
16	•	•	•	•	•	•	•
15	•	•	•	•	•	•	•
14	•	•	•	•	•	•	•
13	•	•	•	•	•	•	•
12	•	•	•	•	•	•	•
11	•	•	•	•	•	•	•
10	•	•	•	•	•	•	•
9	•	•	x	•	•	x	•
8	•	x	•	•	•	•	•
7	•	•	•	•	•	•	x
6	•	•	•	•	•	•	•
5	x	•	•	•	•	•	•
4	•	•	•	•	•	•	•
3	•	•	•	x	•	•	•
2	•	•	•	•	x	•	•
1	•	•	•	•	•	•	•

	Skalert sumskåre	Betegnelser
115 og høyere		Over normalområdet
114 til 86		Normalområdet
85 til 78	82	Mildt problem
77 til 71		Moderat problem
70 og lavere		Alvorlig problem